

HOME SCHOOL ทางเลือกของยุคสมัย

ชบา พันธุ์ศักดิ์

หลังจากประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ระบบการศึกษาของไทยถูกจัดแบ่งเป็น 3 ระบบ อย่างชัดเจน ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และสุดท้ายคือการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นผลให้รูปแบบการจัดการศึกษา มีความหลากหลายมากขึ้น เกิดทางเลือกใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองแนวคิด ปรัชญาการศึกษาได้หลากหลายมากขึ้นด้วย

มารู้จัก HOME SCHOOL

HOME SCHOOL หรือ การจัดการศึกษาแบบครอบครัว ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางเลือกที่เกิดขึ้นโดยสิทธิตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 เป็นการจัดการศึกษาที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง อาจเป็นผู้จัดการศึกษาเองทั้งหมดโดยพ่อแม่เป็นผู้สอนเอง หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้การสอน เช่น จ้างครูมาสอนที่บ้าน หรือทำข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน หรืออาจจะรวมกลุ่มครอบครัวจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านหรือสภาพแวดล้อมแบบครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งคือ พ่อแม่ถ่ายทอดความรู้และเรียนรู้ร่วมกับลูกในทุกแง่มุมของชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติผ่านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูก (รักลูก: พศจิกายน 2543, หน้า 186.)

ทำไมต้อง Home School

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ในประเทศไทยกำลังแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากมีกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและนักการศึกษาที่มองเห็นความผิดพลาดที่แอบแฝงในระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ มากขึ้น ประกอบกับ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนรู้ และปัญหาเยาวชนตลอดจนความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน มีปรัชญาแนวคิดในเรื่องของการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน ตลอดจนผู้ปกครองที่ต้องการพัฒนา

ลูกตามความถนัด และศักยภาพของลูก เช่น เด็กปัญญาเลิศ เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก ทำให้มีการรวมกลุ่มกัน ของผู้ปกครองที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกันร่วมกันสร้างหลักสูตรของครอบครัว มีการกำหนดกรอบกว้างๆ ที่เป็นความตกลงและเตรียมการร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูก โดยให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้หลายๆ สายผสมผสานกัน ที่สามารถหล่อหลอมคุณลักษณะการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าตัวความรู้ ให้ใฝ่รักการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ให้สามารถสร้างเสริมความรู้ได้ตลอดชีวิต มากกว่าความรู้อย่างเป็นทางการเป็นส่วนๆ

ผลผลิตของ Home School

Home School เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระ เป็นตัวของตัวเอง คิดอยากทำอะไรก็ได้ เมื่อเห็นกิจกรรมที่อยากทำ ก็เข้าไปทำเลยไม่ต้องรอว่าเมื่อไหร่จะเรียนจะวิชาอะไร นักเรียนจากระบบ Home School ให้ความเห็นว่า “ผมเชื่อว่าการปฏิบัติพร้อมกับการอธิบายน่าจะให้ผลดีกว่า มันก็ภาพออก และเอาไปใช้ได้กับชีวิตจริง ถ้ามีแต่ทฤษฎีโดยไม่ได้ปฏิบัติ หรือโดยแต่ยึดตามหลักสูตรซึ่งใช้ต่อๆ กันมานานมาก บางทีมันก็ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่สามารถปรับใช้กับยุคสมัย” (Life & Family, มิถุนายน 2544, หน้า 102.)

ในมุมมองหนึ่งอาจมองว่า ระบบ Home School เป็นการปิดกั้นประสบการณ์ทางสังคม แยกเด็กออกจากกลุ่มชนชั้น ผู้สอนไม่มีคุณสมบัติของความเป็นครู สอบวัดมาตรฐานการศึกษา ยาก เด็ก Home School เป็นเด็กดี๊ดี ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีเพื่อน ไม่ชอบแข่งขัน และขาดโอกาสพัฒนาทางด้านสังคม แต่ในมุมมองของเด็กจาก Home School แล้วเขารู้สึกว่าคนในสังคมเข้าหากันด้วยความรู้สึกไม่เต็มที ดูเหมือนใส่หน้ากากกันอยู่ ต้องใช้เวลาคบกันนานมากกว่าจะเห็นตัวตน การออกมาอยู่ร่วมกับสังคมตอนแรกๆ ก็รู้สึกโดดเดี่ยว ไม่ค่อยมีเพื่อน แต่มันอยู่ที่ว่าจะปรับหรือไม่ปรับ เด็ก Home School ไม่รู้สึกว่าจะแตกแยก เด็กในโรงเรียนก็แตกแยกได้เหมือนกัน ถ้าเปรียบเทียบกันระหว่างเด็กในระบบกับเด็ก Home School พอถึงจุดหนึ่งทุกคนก็จะมีกลุ่มเป็นของตนเอง

ด้วยเป้าหมายของ Home School ที่ถือว่า วิถีทางของการบรรลุซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือวิถีทางของการศึกษาเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อธรรมชาติเดิมแท้ของชีวิตและศักยภาพที่มีความแตกต่างกันของบุคคล ทำให้การศึกษาเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ไม่แปลกแยก

ออกไป จากความเจริญงอกงามของชีวิตและจิตวิญญาณ ให้คำตอบต่อความหมายของชีวิต และพยายามทำให้ชีวิตของคนเรามีคุณค่าเพิ่มขึ้นอยู่ในตัวของมันอย่างมีเสรีภาพเท่าทัน และสามารถเผชิญหน้ากับทุกปัญหาของชีวิตในโลกแห่งนี้ได้ ซึ่งมีหลักฐานรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเด็ก Home School และเด็กในโรงเรียน พบว่า เด็ก Home School เรียนได้ดีกว่าและมีพฤติกรรมดีกว่า

ความเป็นไปได้ท่ามกลางความไม่ชัดเจน

การศึกษาโดยครอบครัว (Home School) เป็นระบบการศึกษาภายใต้การคุ้มครองทางกฎหมายตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่ความมั่นใจของพ่อแม่ ครอบครัวก็ยังไม่สมบูรณ์ จนกว่าจะมีกฎกระทรวงสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกาศรองรับรายละเอียดออกมา

กฎกระทรวงตามมาตรา 12 จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ที่รัฐจะต้องดำเนินการให้มีผลบังคับใช้ตามบทเฉพาะกาลภายในปี พ.ศ. 2548 เพราะเป็นรายละเอียดของกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อปฏิบัติที่แท้จริงในการดำเนินการศึกษาโดยครอบครัว และของบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วตามกฎหมาย สิทธิการจัดการศึกษาโดยครอบครัวยังไม่มีผลอะไรทั้งสิ้น ถ้าหากยังไม่มีกฎกระทรวงรองรับรายละเอียดในการปฏิบัติออกมา

ณ ปัจจุบันยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าวเกิดขึ้น การศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ก็ต้องหาทางออกของตน Home School อาจไม่ใช่ระบบการศึกษาที่ทุกครอบครัวสามารถจัดได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของครอบครัว สิ่งสำคัญคือพ่อแม่ต้องมีความพึงพอใจ มุ่งมั่นและตั้งใจจริง ที่จะทำ วางระบบการสอนอย่างสม่ำเสมอ พ่อแม่ที่สนใจอยากทำ Home School ลำดับแรกพ่อแม่ต้องศึกษากฎหมายเกี่ยวกับ Home School ทุกคนในครอบครัวจำเป็นต้องเห็นพ้องต้องกัน มีความเข้าใจปรัชญา แนวทางการจัดการศึกษารูปแบบนี้อย่างชัดเจน และร่วมกันเขียนวิสัยทัศน์ Home School ของครอบครัวตัวเอง โดยบรรยายว่าต้องการจะทำอะไร เขียนออกมาว่าต้องการให้แต่ละวันเหมือนอะไร

ครอบครัวที่ตัดสินใจจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามระบบ Home School ส่วนใหญ่เลือกที่จะปฏิบัติดังที่ผ่านมา คือ นำชื่อลูกไปจดทะเบียนกับโรงเรียนที่ยินดีรับ ทั้งนี้ด้วยพระราชบัญญัติการประถมศึกษา ได้ระบุว่าเด็กอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์จะต้องเข้าโรงเรียน เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายที่ใช้อยู่ปัจจุบันเด็กทุกคนที่มีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์จึงต้องมีชื่ออยู่ในโรงเรียน การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นสิทธิที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่สิทธิที่ได้รับนี้จะต้องมีกฎกระทรวงรองรับ ดังนั้นในช่วงที่กฎกระทรวงยังไม่ได้มีผลบังคับใช้ การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับระเบียบ กฎ ต่างๆ ที่ใช้บังคับอยู่

บางครอบครัวเห็นว่าตนเองมีสิทธิสมบูรณ์อยู่แล้ว ก็จะดำเนินการไปโดยที่กฎกระทรวงออกมาเมื่อไรค่อยพิจารณาอีกครั้ง เพราะถือเป็นความบกพร่องล่าช้าของหน่วยงานการศึกษาของรัฐเอง ที่ไม่สามารถดำเนินการได้ทันกับขบวนการที่เกิดขึ้น จะเอาผิดกับพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ได้

ก่อนที่กฎกระทรวงขณะนี้ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ศปศค.) ซึ่งเป็นองค์กรกลุ่มครอบครัวจัดการศึกษารวมตัวกันทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างครอบครัวที่จัดการศึกษาทุกครอบครัว มีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เชื่อมต่อโยงถึงกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน โดยการจัดทำจดหมายข่าวจากบ้านถึงบ้าน ออกเป็นรายเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจปรัชญา และแนวทางการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติยังได้เผยแพร่องค์ความรู้และตอบข้อซักถามทั้งโดยตรงและผ่านเว็บไซต์ : <http://www.onec.go.th>

นอกจากนี้บางส่วนยังมีความกังวลในเรื่องการเทียบโอนผลการศึกษาและมาตรฐานของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งก็ยังไม่มีความชัดเจนในมาตรการของรัฐเช่นกัน ดังนั้นรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องผลักดันให้มีองค์กรที่จะตรวจสอบ และองค์กรสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) องค์กรออกกฎหมาย 2) องค์กรตรวจสอบ (ให้เป็นคณะกรรมการในองค์กรออกกฎหมายด้วย) 3) องค์กรสนับสนุน สร้างเครือข่าย ให้ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จมีบทบาทในการร่างกฎหมาย การตรวจสอบ ตลอดจนการส่งเสริมความเข้าใจและเพิ่มศักยภาพของ Home School

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาโดยครอบครัว นับว่าเป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นโดยสืบทอดตามพระราชบัญญัติการศึกษาฯ ยังเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน และเป็นที่น่าสนใจโดยทั่วกันต่อไป

ไม่ว่าเด็กจะอยู่ในระบบโรงเรียนหรือระบบ Home School สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับพ่อแม่ คือ ความรัก ความห่วงใย และความอบอุ่น เพียงเท่านี้พ่อแม่ก็จะกลายเป็นครูที่สมบูรณ์แบบ คือครูที่ดีที่สุดของคุณ เพราะพ่อแม่สอนด้วยหัวใจตั้งใจและสอนจากสิ่งที่มี

รายการอ้างอิง

กองบรรณาธิการ. “กฎกระทรวงว่าด้วยศูนย์การเรียนครอบครัว.” ไทยแลนด์ เอ็ดดูเคชั่น เจอเนล, สิงหาคม 2543, หน้า 37 – 39.

ปวีณา. “Homeschool สไตล์ลูกทุ่ง.” รักลูก, มิถุนายน 2542, หน้า 120 – 125.

ยุทธชัย เฉลิมชัย. “จับตากฎกระทรวง ศธ. ว่าด้วย ‘การศึกษาโดยครอบครัว’.” มติชน, 30 กรกฎาคม 2543, หน้า 4.

ยุทธชัย เฉลิมชัยและอุทัยวรรณ เฉลิมชัย. รายงานการวิจัย รูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย(ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ : กลุ่มงานปฏิบัติการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สกศ., 2543.

รติรัตน์. “โฮมสคูล ไม่ยากอย่างที่คิด.” รักลูก, พฤศจิกายน 2543, หน้า 184 – 191.

วันคืน. “บ้านเรียนปัญญากร.” Life & Family, กันยายน 2543, หน้า 84 – 87.

อมราพร. “Home School เรื่องของเด็กๆ ที่ไม่ต้องไปโรงเรียน.” Life & Family, มิถุนายน 2544, หน้า 101 – 109.

www.homeschoolzone.com

<http://www.onec.go.th>